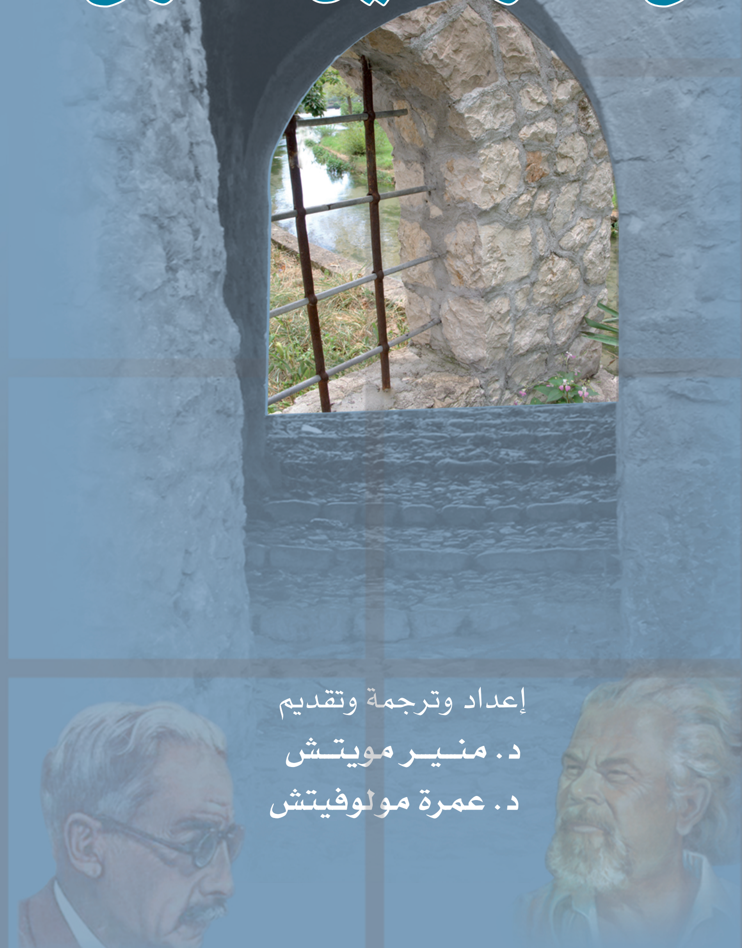
مؤسسة جائزة عبد العزيز سعود البابطين للإبداع الشعري

مختـــارات
من شعر خليل مطران

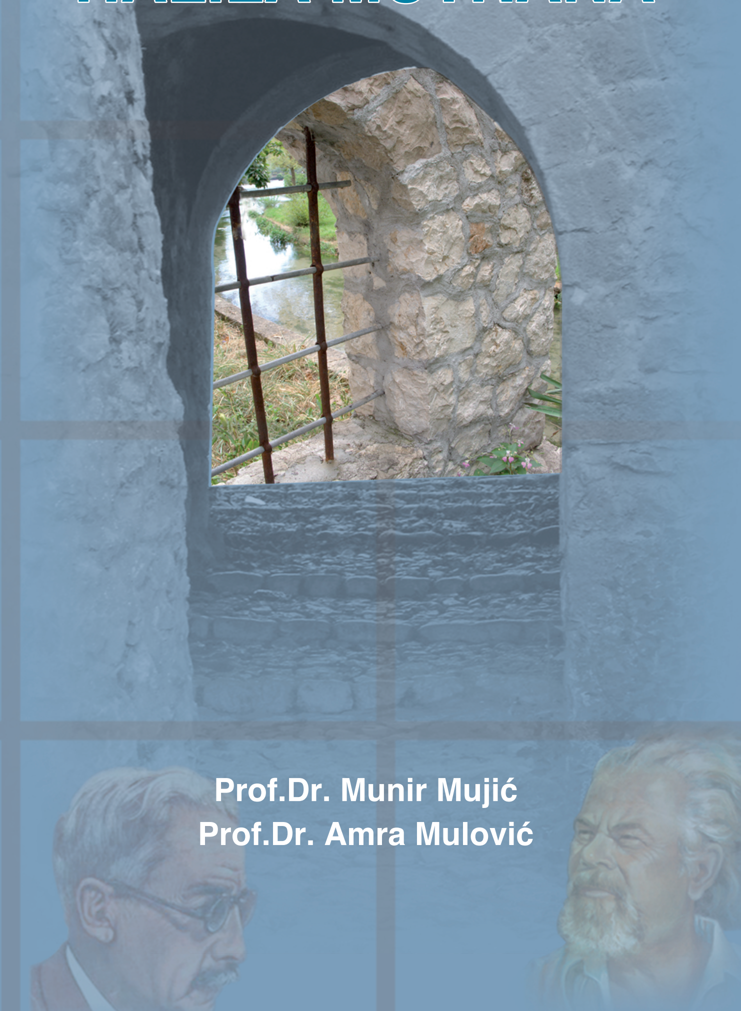
إعداد وترجمة وتقديم
د. منـيـر مويـتـش
د. عمرة مولوفيتش

مختـارات من شعر خليل مطران
IZBOR IZ POEZIJE HALILA MUTRANA

إعداد وترجمة وتقديم: د. منير مويتش د. عمرة مولوفيتش
Amra Mulović Munir Mujić

مؤسسة جائزة عبد العزيز سعود البابطين للإبداع الشعري

IZBOR IZ POEZIJE HALILA MUTRANA

Prof.Dr. Munir Mujić
Prof.Dr. Amra Mulović

IZBOR IZ POEZIJE

HALILA MUTRANA

Dr. Munir Mujić
Dr. Amra Mulović

KUVAJTA

2 0 1 0

Prvo Izdanje

Izdaje se povodom održavanju dvanaestu zasedanju Fondaciji ALBABTINA .

Zasedanje :

HALILA MUTRANA i MEHMEDALIJA \ MAK DIZDARA

SARAJEVO - BOSNA i HERCEGOVINA

19 - 21 okt . 2010

Tel: 22430514 – Fax: 22455039 (+965)

E-mail : kw@albabtainprize.org

UVOD...

Poezija, kao i novinarstvo, teatar, likovna i muzička umjetnost, te drugi oblici umjetničkog izražavanja, doživjela je u prvoj polovini dvadesetog vijeka snažan zamah i krenula u smjeru unovljenja koje je obuhvatalo promjene na polju forme, značenja i tematike. Predvodnik tih promjena bio je pjesnik Halil Mutran (Halīl Mutrān) koji se nastanio u Egiptu nakon kratkog boravka u Parizu. Tamo je otišao pod prisilom zbog toga što je upućivao kritike i suprotstavljao se osmanskoj vlasti, tada vladajućoj u njegovoj domovini, Libanu, i područjima Šama.

Uvodeći unovljenja u arapsku kasidu, Mutran je napravio poetski iskorak pri čemu se oslanjao na poznavanje i duboko razumijevanje zapadne poezije i književnosti koje mu je omogućilo da prenese brojne motive i ideje iz te poezije i književnosti u arapsku poeziju. Ipak, činio je to s mjerom i nije se u potpunosti odricao tradicionalnih elemenata arapske kaside. Nastojao je svoju poeziju držati daleko od okamenjenih poetskih obrazaca i načina izražavanja, te daleko od krute forme. Spajao je ono što je naučio iz zapadne poezije sa onim na što je bio svikao kroz naslijeđe arapske poezije i tako postavio čvrste temelje novog stila i pravca u poeziji.

U povodu održavanja Dvanaeste manifestacije u čast Halila Mutrana i bosanskohercegovačkog pjesnika Mehmedalije Maka Dizdara u Sarajevu, Fondacija Abdulaziza Sauda al-Babtina za promociju poetskog stvaralaštva ima zadovoljstvo da ponudi ovaj izbor pjesama iz Mutranovog divana koji su sačinili i na bosanski jezik

preveli Munir Mujić i Amra Mulović kako bi ljubitelji i uživaoci poezije u Bosni i Hercegovini imali priliku čitati najljepše što je „pjesnik sa dva zavičaja“ kazao o različitim poetskim temama, a ovaj izbor uistinu je izbor najljepših Mutranovih stihova. Isto tako, arapski čitatelji imat će priliku čitati na arapski jezik prevedene izabrane pjesme Maka Dizdara iz njegove zbirke Kameni spavač, a u okviru jednog drugog izdanja Fondacije namijenjenog ovoj manifestaciji (Manifestacija „Halil Mutran i Mehmedalija Mak Dizdar“), kako bi se tako predstavilo stvaralaštvo oba pjesnika. Osim ovih, Fondacija ima i druga izdanja koja se odnose na ova dva pjesnika i na kulturne veze Bosne i Hercegovine i arapskog svijeta.

Nadamo se da će ova izdanja biti od koristi čitateljima, stručnjacima i svim zainteresiranima.

Allahu pripada hvala oduvijek i zauvijek.

Abdul Aziz Saud al-Babtin

Kuvait, 17 Šaaban 1431.h

29 Juli 2001.

✷✷✷✷

O POEZIJI HALILA MUTRANA[1]

U devetnaestom stoljeću, nakon što je potrajala nekoliko stoljeća, dekadenca u arapskom svijetu počela je uzmicati pred renesansom i buđenjem. Svaki govor o arapskoj renesansi u devetnaestom stoljeću neizostavno je vezan za poeziju. Razlog tome leži u činjenici da poezija Arapima ne predstavlja tek umjetnost u svakodnevnom smislu te riječi. Možda će biti suvišno još jednom kazati da poeziji, pored toga što zauzima mjesto najznačajnije umjetnosti u Arapa pripada i mjesto jezika njihove osobnosti, da ju se drži jednom od najznačajnijih sastojnica njihova identiteta i stjecištem u kome se pomiruju sve razlike među njima, one vjerske, političke, regionalne ili neke druge.

U početku renesanse pojavili su se pjesnici poput Barudija (al-Bārūdī) (1838-1904), Ševkija (al-Šawqī) (1869-1932) i Hafiz Ibrahim (Ḥ'Ibrāhīm) (1870-1932) koji su nastojali spasiti poeziju tematske ograničenosti i nesuvislosti, usiljenog stila i smisaone ispraznosti što su se ukorijenili za perioda dekadence. I mada su ovi pjesnici započeli sa kidanjem okova u koje je poezi-

---

(1) Halil Mutran (Halīl Mut,rān), «pjesnik sa dva zavičaja», rođen je 1872. godine u Libanu u poznatoj arapskoj katoličkoj porodici. Školovao se u Zahli i Bejrutu na Katoličkom sjemeništu gdje je savladao tajne lijepog izražavanja na arapskom jeziku i savladao francuski jezik. U Bejrutu je počeo pisati pjesme protiv Osmanlija koji su u to vrijeme vladali njegovom domovinom.

Mutran je emigrirao u Pariz 1890. godine i proveo tamo naredne dvije godine predavši se izučavanju francuske književnosti. Za boravka u Parizu došao je u dodir sa mladoturskim pokretom koji je bio okrenut protiv osmanlijske vlade. Zbog toga se plašio vratiti se u domovinu, te se 1892. skrasio u Egiptu gdje je započeo raditi kao novinar u *al-'Ahrāmu*. ***Poslije pokreće vlastiti časopis*** *al-Mağalla al-mis$riyya* ***koji poslije transformira u dnevne novine*** *al-Ğawā'ib al-mis$riyya*. ***U tome poslu nije uspio te se dao u trgovačke poslove u kojima je nakon izvjesna vremena izgubio svu imovinu. Poslije toga biva imenovan za sekretara Kraljevskog društva za poljoprivredu. Usto, bio je i na čelu Nacionalne pozorišne trupe.***

Njegovo najznačanije djelo jeste *Dīwān al-kabīr* ***(«Veliki divan»), a napisao je i divan pod naslovom*** *'Ilā al-šabāb* ***(«Mladima»): Iz oblasti historije napisao je djelo*** *Mir'āt al-'ayyām fī mulahhas$ al-tārīh al-'āmm* ***(«Ogledalo vremena u sažetku opće historije»). Pored ovih djela treba spomenuti i njegove napise u novinama koje bi bilo teško pobrojati.***

Na arapski jezik preveo je slijedeća Šekspirova djela: «Magbet», «Hamlet», «Otelo» i «Venecijanski trgovac», a postoje i jedan broj djela koja je preveo a koja nisu objavljena.

Mutran je umro u Egiptu 1949. godine.

ju okovalo vrijeme podražavanja i slijepog slijeđenja oni i dalje “vjeruju da su jednom zuvijek data pravila i norme književnog stvaranja koja se mogu koristiti uvijek, bez obzira na date historijske okolnosti, ili bez obzira na stvarnost... Zato ovi književnici posvećuju ogromnu pažnju “glačanju” forme i jezika čija blještavost nadoknađuje očiglednu tematsku nezasićenost pjesme, ili njenu sadržinsku ispražnjenost”.[(1)]

Poezija Halila Mutrana predstavlja razdoblje transformiranja i eksperimentiranja u povijesti arapske poezije. Neke odlike njegove poezije bliže su neoklasicističkoj, dok su druge odlike bliže romantičarskoj poeziji. Odatle i činjenica da ga neki historičari arapske književnosti ubrajaju u predromantičarske pjesnike dok ga drugi ubrajaju u romantičarske pjesnike, što opet ovisi o tome sa kojih se polazišta pristupa njegovoj poeziji. Suština je u tome da je Mutran u svojoj poeziji objedinio staro i novo, tako da oni koji ne previđaju njegovu vezanost za staro smatraju da je riječ o predromantičarskom pjesniku, dok oni koji žele naglasiti njegovu predanost novome drže da je riječ o pjesniku koji je pripadao romantizmu. Ipak, važnije od toga jeste da je Mutran, iako je pretrpio utjecaje zapadne poezije ostao prepoznatljivim arapskim pjesnikom u svakoj svojoj pjesmi, prije svega u pogledu forme stiha i pjesme.

Pred nama stoji pitanje kako to da Mutran nije napustio distih kao oblik izražavanja u pjesmi, budući da bi slobodan stih bio prikladniji njegovom umjetničkom ukusu? Mogli bismo kazati kako se Mutran nije odvažio u potpunosti napustiti tradicionalne tehnike ili bolje kazano nije to ni htio jer je znao da bi nešto poput toga izazvalo neželjene posljedice. Za pretpostaviti je da bi na taj način otvorio prostor rasprama i osporavanjima, te da bi rijetki bili oni koji bi stali na njegovu stranu. Kao da je pjesnik pribjegao nekoj vrsti prikrivanja tako što je zadržao tradicionalnu strukturu pjesme i pritom počeo uvoditi nove načine izražavanja u stare oblike.

Isto tako, možemo kazati da je Mutran, kao i njegovi savremenici, znao da forma kaside Arapima nije nešto što što ima stepen sviknutosti na upotrebu, već – ako nećemo pretjerati – igra ulogu semiotičkog znaka. Naime, *bejt* (distih) kao strukturalna jedinica kaside tokom vijekova transformiran je u *bejt* (kuća, dom) u kojoj “stanuju” jezik, kulturu i slava Arapa. *Bejt* (distih) je postao zajedničkim *bejtom* (domom) svih Arapa i nikome nije dopušteno da sa njime postupa po vlastitom nahođenju.

(1) Esad Duraković, Poezija arapskog istoka XX vijeka, Sarajevo, Bosanska knjiga, 1994., str. 13.

Mutran se, našao u istom stanju kao i pjesnici njegova vremena, a to je "dvostruka opsada, čiju je jednu stranu činila kultura slijeđenja drugih, a drugu kultura pupčane vezanosti za prošlost i oponašanje starih uzora".(1) Mutran je izabrao za svoju poeziju odmjeren način izražavanja koji je u sebi u isto vrijeme sadržavao osjećaj za oslanjanje na snažnu tradiciju kao i osjećaj za obnovu u vidu prihvatanja stranih utjecaja. Pjesnikova namjera nije bila potpaliti romantičarsku revoluciju protiv starog načina pisanja poezije jer je znao da poezija – kako smo prethodno skrenuli pažnju – zauzima u arapskoj tradiciji suštinsko mjesto. Pored toga, sučeljavanje staroga i novoga u toj kulturi nije se odvijalo bez prijepora: "Govoriti o modernom značilo je govoriti o nečemu što nije bilo poznato u prošlosti. Novo u tome smislu otkriva da u starome postoji manjkavost, odnosno praznina. Modernost se onda javlja kao pobuna protiv vlastitih korijena".(2)

Vrijedilo bi se ovom prilikom osvrnuti na razliku između arapske pozije i proze u pogledu prihvatanja promjena i unovljenja. Naime, krajem devetnaestog stoljeća pjesnici i prozni pisci krenuli su suprotnim putevima: prozni pisci pošli su u smjeru promjena i unovljenja, dok su pjesnici pošli putem slijeđenja i oponašanja. "Arapska proza u to vrijeme ima posve novi, ili skoro posve novi oblik, dok je arapska poezija u isto to vrijeme imala posve stari ili skoro posve stari oblik. U tome smislu mnogi su se ugledali na Barudija, Ševkija i Hafiza u oponašanju velikih pjesnika iz prijeislamske i islamske epohe, dok među proznim autorima nema mnogo onih koji su bili pod utjecajem Abdul-Hamida ili Ibn al-Mukaffe ili al-Džahiza, ako takvih i ima njihov broj je mali a utjecaj koji su na njih ostavili stari autori jeste uzak i ograničen".(3)

Međutim, kako je vrijeme prolazilo zahtjevi za udaljavanjem poezije od prenošenja i njeno približavanje ličnom stvaralačkom izrazu postali su naglašeniji. Mutran je našao način izražavanja pogodnim tlom za udovoljavanje tim zahtjevima.

Ovaj pjesnik smatra se jednim od prvih pjesnika koji su počeli razvezivati stege imitiranja s tim što on – kako objašnjava Ḍayf – "nije u cjelosti pribjegao oponašanju kasida abasidskih i drugih pjesnika u pogledu metra i rime, već se opredjeljivao preuzimati rječite izraze i riječi od bilo koga ko je

---

(1) Adonis, *al-Ši'riyya al-'arabiyya*, ***Bayrūt, Dār al-'Ādāb, 2000., str. 87.***

(2) Adonis, op. cit., str. 83.

(3) Tāhā Ḥusayn, Ḥāfiz$ wa Šawqī, al-Qāhira, Maktaba al-Hanğī, s.a., str. 11.

vladao dobro arapskim jezikom. To znači da se zaklanjao iza starih autora više nego li je to činio Ševki, radio je to tako što je preuzimao njihov jezik, ali ga je pretakao u vlastitu maštu kako bi njime izrazio ono što misli i osjeća".(1)

Treba kazati kako je pjesnik koji se nije povinovao tradicionalnim obrascima u pisanju poezije bio izložen mogućnosti da se nađe pred optužbom kako nije u stanju pisati poeziju na ispravan način. Mutran je želio preduprijediti takve optužbe pa je napisao pjesmu pod naslovom "Neron", koja je monorimna i koja sesastoji od 362 stiha. Ono što je Mutran kazao prilikom javnog recitiranja ove pjesme na najbolji način pokazuje kakav je bio njegov stav prema novom i starom u arapskoj poeziji:

"Poznato vam je da u arapskoj poeziji do danas nisu nastale naročito duge pjesme u kojima se svi stihovi rimuju na istu rimu. Razlog je u tome što je dosljedno pridržavanje jedne rime bilo, i još uvijek je, preprekom koja je stoji pred svakim ovakvim pokušajem. Želio sam da, ulažući krajnji napor, pokažem gdje je granica do koje seže sposobnost stihotvorca, koliku pjesmu je u stanju napisati pridržavajući se jedne rime. Nakon što sam vlastitim iskustvom došao do te granice, svojim prijateljima koji govore arapski jezik na taj način sam pokazao da je nužno poći nekim drugim putevima koje slijede zapadni narodi, putevima koji su unaprijedili njihov poetski izraz i stil učinili ljepšim. Naš plemeniti jezik nam može pomoći u tome, a način vidim u tome da se kanimo postupaka koji su odgovarali minulim vremenima, vremenima u kojima poetski žanrovi bili posve malobrojni, i koji su prestali biti odgovarajući za ovo vrijeme...

Ponekad govorim o tome, a sretan bih bio ako uspijem kroz neke stihove svoje i pokazati da je arapski jezik koji je prema nama itekako darežljiv iako su mu ruke okovane teškim okovima kadar – ako bi se oslobodio stega – otvoriti pred nama svoje beskrajne riznice i razastrijeti pred pjesnicima dragocjene riječi, divne rečenice i zadivljujuće metafore...

Poslije godina provedenih u bavljenju poezijom za kojih sam svikao bio pristupati poeziji kako se već odavno pristupa javila se u meni želja da krenem ovim mojim novim putem, ali tek nakon što pokažem da novom stilu nisam pristupio zbog toga što nisam bio u stanju pisati poeziju tako da u cijeloj pjesmi ista rima mora biti dosljedno provedena, već usljed želje da pristupim

---

(1) Duktūr Šawqī Ḍayf, al-'Adab al-'Arabī al-mu'ās$ir fī al-Mis$r, al-Qāhira, Dār al-Ma'ārif, 1999., str. 123.

novom načinu pisanja poezije koji otvara krajnje široke horizonte i olakšava da se dođe do najdragocjenijih ciljeva i vraća arapskom jeziku životnost i snagu koje će ga iznova učiniti jednim od najznačajnijih činilaca napretka.

... Sada ću vam, gospodo moja, pročitati najdužu pjesmu napisanu na arapskom jeziku u kojoj se svi stihovi jednako rimuju i koja je posvećena jednoj temi. Ali ne vidim da ima ikakve vrijednosti u njoj do li broja stihova. Uložih trud kako bih cilj postigao, ali time nisam ništa pokazati uspio."[1]

Iako navedena pjesam ne spada u one Mutranove pjesme koje se ističu po ljepoti, ona govori o Mutranovoj želji da se arapska poezija oslobodi vlasti naslijeđenih obrazaca naslijeđenih iz prošlosti. Ovo što je Mutran kazao prije recitiranja navedene pjesme predstavlja neku vrstu manifesta u kojem su zacrtani koraci koje arapska poezija neizostavno treba napraviti kako bi izašla iz podređenosti starome.

Jedan od najvažnijih Mutranovih doprinosa jeste to što je politematsku pjesmu transformirao u pjesmu u kojoj vlada princip tematskog jedinstva. Kada ovo kažemo, to će nesumnjivo izgledati čudnim nekome kome nije poznato da arapski pjesnici sve do vremena Mutrana nisu prestali slijediti metod starih arapskih pjesnika, tako da su u jednoj pjesmi pjevali o različitim temama koje je teško dovesti u vezu.

Pored navedenog, arapski pjesnik Mutranova vremena suočavao se sa uskim obimom tema, što je djelovalo naročito sputavajuće na pjesničku kreativnost. Poznato je, naime, da je arapska poezija vijekovima tretirala određeni broj tema, mada su one vremenom počele sputavati stvaralačku imaginaciju i držati poeziju u svijetu koji je bio daleko od svijeta u kojem je pjesnik živio, ili kako je Mutran kazao "prestale su biti odgovarajuće za ovo vrijeme". Zapanjujuće je da pjesnik iz novijeg doba *plače nad napušenim staništima plemena* i *priziva uspomene* u maniru pjesnika iz prijeislamskog perioda. Uzet ćemo kao primjer Muh$ammada al-Hilālīja (1860-1894) koji kaže: *Stanite pored mene da plačemo sjećajući se voljene*, i tako slijedi manir starih pjesnika koji su stvarali poeziju u pustinjskom okruženju. Uobičajeno je bilo da pjesnik toga vremena pozove svoje zamišljene saputnike na zamišljenom putovanju da stanu pored njega i da se sjete voljene na mjestu gdje je nekada boravilo njeno pleme. Odakle potreba pjesniku iz devetnaestog stoljeća da posegne za

(1) ***Dr. Samīr Sarh$ān i dr. Muh$ammad 'Inānī,*** *al-Muhtār min ši'r Halīl Mut,rān*, ***al-Qāhira, al-Hay'a al- mis$riyya al-'āmma li al-kitāb, 1999., str. 12-14.***

ovakvim postupkom? Prirodno je da postoji više načina da se eksploatira tema sjećanja voljene, kao što postoji i više načina da se eksploatira bilo koja tema. Mutran kao da je želio kroz svoju poeziju ukazati na to da načine na koje se može pristupati jednoj temi ne treba podvoditi pod konačan broj.

Mutran je skrenuo pažnju na to da je povođenje za starim obrascima u pisanju poezije dovelo do neprirodnog odnosa između poezije i jezika. Umjesto da poezija hrani jezik neprestanim proizvođenjem novih načina izražavanja, ona ga je počela iznurivati nudeći mu mrtve metafore, okamenjene fraze i klišeizirane slike. U vezi sa ovom temom samo ćemo usputno napomenuti kako je teško dovesti u sklad ovu činjenicu na jednoj i činjenicu da su Arapi naročito ponosni na bogatstvo svoga jezika na drugoj strani. No, našu pažnju u vezi odnosa jezika i poezije više privlači problem gubitka pjesničkog individualiteta.

Kultura oponašanja nagnala je pjesnike da ne poklanjaju pažnju vlastitom individualitetu. Vladajući poetički postulati od pjesnika su prije svega zahtijevali da se pokaže vještim u formalnim aspektima poetskog stvaralaštva i da se prema poeziji odnosi kao prema umijeću skladanja stihova i slijeđenja starih uzora. Usljed toga poezija je prestala biti izrazom ličnog doživljaja u mjeri u kojoj se pretvorila u pravila o slijeđenju drugih u pogledu skladanja stihova. Možda ćemo dobar opis stanja o kome govorimo naći u slijedećim riječima Ilijje al-Hawija: "Ono što se dalo pripisati riječi, odnosno jeziku, nudilo je pjesnicima prostor da iznesu gorke pritužbe, jer im se riječ i jezik većinom nisu pokoravali već su stajali kao prepreka između pjesnika i njihove osobnosti".(1)

Povijest arapske književnosti hvali Mutrana jer je u arapsku poeziju uveo princip po kome značenje ima prednost nad izrazom.(2) Oslanjajući se na taj princip on je postupio veoma mudro: svoje pjesme ustrojio je po klasičnom obrascu, tj. slijedeći formu distiha i pravila vezana za metar i rimu i do određene mjere slijedeći tradicionalni izraz, ali je poeziji dao novi duh.

Osvrnut ćemo se na još neke odlike Mutranove poezije koje govore o tome da je riječ o pjesniku koji je "napravio korak naprijed u arapskoj poeziji". Poznato je da je deskriptivni žanr u klasičnoj arapskoj poeziji zauzimao jedno od najznačajnijih mjesta. Opisi kod klasičnih arapskih pjesnika uglavnom su izraženi u formi površnih opisa i objektivnog slikanja svijeta koji ih je okruživao. Isti slučaj bio je i sa poezijom arapskih neoklasicista. Mutran je uspio preokrenuti ovakav pristup u subjektivno osjećanje prirode.

(1) 'Iliyyā al-Ḥāwī, *al-Rūmansiyya fī al-ši'r al-ġarbī wa al-'Arabī*, ***Bayrūt, Dār al-Ṯaqāfa, 1980., str. 239.***

(2) Vidi: M.M. Badawi, *A Critical Introduction to Modern Arabic Poetry*, ***Cambridge, Cambridge University Press, 1975., str. 71.***

U Mutranovoj poeziji nalazimo kako on pokušava iznaći put da se otme “traganju za slikama koje analitički prikazuju svijet te da stvari gleda onakvima kakve kakve su same po sebi”.[1] Tako u njegovoj poznatoj pjesmi “Kad lav plače”, koju je pjesnik napisao kada se našao pritisnut nevoljom što ga je snašla usljed potpunog finansijske propasti zbog čega se povukao u samoću, nalazimo sliku vrta koja o njegovom stanju govori neposredno i o suštini njegova stanja govori bolje od nabrajanja razloga koji su ga doveli u to stanje:

Jedan vrt vidim, al’ u njemu kao da propasti samo ima,

Slušam pažljivo, al’ samo je šejtanski šapat u ušima.

Gledam oko sebe: svud pje□aci, od dima

Kočije, putnici u njima i na konjima.

Kao da sam upao u nekakve snove

U koje tuga džine u svatove zove.

Mutran se nije zadovoljio opisivanjem svijeta, ponekad ga i iznova oblikuje zahvaljujući stvaralačkoj imaginaciji koja je u njegovoj poeziji suzila prostor za okamenjena poređenja i metafore. Za naš stvarni svijet i prizore iz našeg svijeta on nalazi imaginarna ogledala. Tako, primjerice, pjesma “Mikrokosmos je ogledalo makrokosmosa – findžan kahve” neće ostaviti nikoga bez divljenja Mutranovoj sposobnosti stvaranja slika. U ovoj pjesmi pjesnik predstavlja kosmos u findžanu kahve. On je u stalnom traganju za načinima slikanja prizora iz prirode. Zadovoljit ćemo se jednim distihom iz pjesme “Zalazak sunca u egipatskom selu”:

Rijeke pod svjetlošću sunca zapadnoga,

Teku sporo, poput meda zgusnutoga.

Mutran ne nastoji pustiti da priroda govori, kako su to činili romantičari, već joj radije pristupa kao nečemu «pogodnom za vlastito preispitivanje i za sučeljavanje, ispitivanje i uspoređivanje onoga što se dešava ljudima i onoga što se dešava sa svime što postoji»[2]:

(1)’Iliyyā al-Ḥāwī, op. cit., str. 232.

(2) Op. cit., str. 165.

Narcis je smješak zore doista,
Što ruka Milostivog nježno ga istka.

Ogrnut bjelinom u život je ušao,
Ruhom duše a ne ruhom tijela prolazna on je postao.

Sve oko sebe on je natjecanju u ljepoti mamio,
I time je samo u svemu drugome manjkavosti znake pokazao.

A i nama je tako manjkavo stvorenje svako
Ako izgled njegov manjkavim vidi naše oko.

Ljepotu vidimo u duši ljepotica
Ako ljepoti njihovoj ukras ne treba

Za cvijeće neko vjerujemo da dušu plemenitu ima
Ako su čedne boje što ukrašeno je njima.

Priroda u Mutranovoj poeziji ne postoji samo na jedan način i ne živi samo jednim životom, već Mutran njenom postojanju daje osobnost tako da se ona pojavljuje u raznovrsnim vidovima koji nalikuju raznovrsnosti samog ljudskoga života. Tako u pjesmi "Ruža umrije" nalazimo kako zemlja plače zbog toga što je ruža umrla, bosiljak je svehnuo od tuge, a leptiri su smeteni itd. U ovom postupku javljaju se proplamsaji romantičarskog nastojanja da se pokaže kako su čovjek i priroda međusobno povezani. Štaviše, istinski život, tj. život koji čovjek živi u skladu sa zakonima prirode nije moguć tamo gdje vlada ljudska civilizacija. O tome pjesnik pjeva u pjesmi: "Meni je draža pustinja" na kraju koje zapomaže:

Ne želim da takva civilizacija ima mene,
Blagostanja njena tek su mreže za zanesene.

A šta me onda goni da o onima koji tako žive postavljam sebi pitanja:

Laža u mojim nadama ili istina pred mojim očima?

Postoje i druga mjesta u njegovoj poeziji na kojima se srećemo sa željom da se pronađe alternativni svijet u prirodi, mašti i čak i u smrti. Na takvim mjestima pjesnik izražava svoje različite brige i unutrašnje lomove.

Slika u Mutranovoj poeziji ne naginje naglašeno prikazivanju izvanjskih dimenzijja stvari, kao što je slučaj kod neoklasicista niti nagalašeno naginje prikazivanju unutrašnjih dimenzija stvari, kakav je slučaj kod romantičara već je razapeta između stvarnog i imaginarnog. Odatle u njegovoj poeziji često nalazimo slike koje variraju između oubičajenih i onih koje su plod stvaralačke originalnosti. Razlog tome je možda u činjenici da se njegova imaginacija nije bila oslobodila vezanosti za stvarnost, što će se desiti poslije u poeziji romantičara. U svakom slučaju, pjesnička slika u Mutranovim pjesmama prevalila je golemu dionicu na putu njena prerastanja iz pukog ukrasa u djelotvoran prenosilac onoga što pjesnik nosi u duši.

Zapažamo da je doživljavanje ljubavi u njegovoj poeziji veoma blisko uzritskom. Naime, ljubav je u Mutranovoj poeziji čedna i izdignuta iznad bilo kakvih osjećaja koji se vezuju za tjelesnu ljepotu žene, štaviše to je idealna ljubav koja se izdiže iznad svega što je materijalno. Pjesnik uvijek sebe opisuje kao nekoga ko je spriječen biti sa voljenom. Pritom, u maniru pjesnika uzritskog gazela, u ljubavi nalazi bol koji razdire njegovu dušu i užitak u istom mahu. U pjesmi "Veče" naići ćemo na slijedeće stihove:

Što je svijetu propisano, osim tebe, sve je patnja samo

A ljubav je patnja koju uvijek rado prihvatamo.

Divne li varke kada sa mojom propasti

Najsjajnijeg lica tog druguju svjetlosti!

Divan li je lijek kad zahvatim gutljaj

Lažni iz te vode čiji prividan je sjaj.

Ponekad nismo u stanju razlučiti da li nam pjesnik nudi sliku prirode ili slika osjećanja ljubavi, jer se njegova voljena je uronjena u prirodu, tako da nismo sigurni, primjerice, da li govori o voljenoj ili o ruži.

U Mutranove doprinose na polju unovljenja spada i narativna poezija. Pjesme «Findžan kahve», «Dva djeteta» i druge postigle su veliku popularnost. Narativna poezija nije bila poznata u arapskoj poeziji prije Mutrana. On je iskoristio ovu vrstu poezije za eksploatiranje nekih tema o kojima je želio govoriti na idirektan način, kao i za eksploatiranje nekih historijskih tema. U ovim pjesmama Mutran je posegnuo i za dramskim dijalogom, što čitaocu daje osjećaj da mu sami likovi nisu daleki i strani:

«Pokoriš li se i pustiš li ljubavi da tobom vlada,

Poput prijestupnika kćeri postat ćeš tada.»

«Zar ja?» «Ćud tvoja postat će plahovita,

Snaga tvoja bit će djetinja a neznanje tvoj starješina.»

«Tako žive oni kojima život je tegoba

I tamnica i muka do groba.»

Određene crte patriotske poezije daju se uočiti u njegovim pjesmama u kojima pjesnik diže glas protiv rata i nepravde. Takva je, primjerice, pjesma «Rat»:

Rat. Nakon njega, opet rat.

Patnje svijeta traju, ne prestaju.

Bliže neg› što strahujemo udarci

Klete sudbe se vraćaju.

Da mi je znati, Gospodaru,

Čemu ljudi ovi sutra da se nadaju.

Sjena pada od zabluda, al› nikako

Arapi i ini da je ugledaju.

Jednaki će biti i Istok i Zapad,

Il› pod jarmom ostat› oba da grcaju.

Treba kazati kako je u Mutranovom divanu ima toliko prigodnih pjesama da ih je teško izbrojati. To su pjesme koje su nastale kao izraz čestitanja u različitim prilikama, čestitanja u povodu vjenčanja, rođendana, zatim tužbalice i pjesme nastale drugim povodima. Ova činjenica govori nam o Mutranovom osjećaju za druge, naročito ako imamo u vidu da najveći broj njegovih pjesama predstavljaju pjesme napisane u povodu smrti dragih osoba. Istovremeno, ovo nam govori i o mjestu koje je poezija imala u svakodnevnom životu u vremenu i svijetu kojima je Mutran pripadao.

Ako ne možemo kazati za Mutrana da je doista pripadao pjesnicima romantizma, ostaje nam da možemo kazati kako je učinio veoma vrijednu uslugu romantizmu u arapskoj poeziji na način da je utro put za njegovu pojavu, a to nije bila jednostavna stvar. Mutran nije krenuo stopama pjesnika neoklasicista i nije se prepustio uživanju u slavi koju je pjesniku njegova vremena unaprijed donosilo oslanjanje na poetička mjerila ustaljena u poeziji starih pjesnika.

Naposlijetku, mada je Mutran dobio nadimak «pjesnik sa dva zavičaja» i «pjesnik arapskih zavičaja», samo postojanje više zavičaja ne stoji uz njegovu poeziju, jer Mutran je objedinio staro i novo, lično i zajedničko, lokalno i univerzalno, partikularno i apsolutno i tako svoju poeziju učinio «zavičajem svih Arapa», štaviše «zavičajem svih ljudi». Otuda je on arapski i svjetski pjesnik u pravom smislu riječi.

Na kraju ovog uvoda javlja nam se divan osjećaj da nas Mutran odnekle iz potaje gleda dok kazuje svoje stihove:

Za života u zajam uzeh šta o meni će govoriti

Oni koji poslije mene će se roditi.

Munir Mujić

****

1 - FINDŽAN KAHVE

More je malaksalo i pustilo da spokoj vlada,
Noć je mrkla i grad sniva sada.

Brda, brežuljke, dvore i kule preplavila tama,
I sve je pustoš sama.

I kao da sve postalo je nevidljiva i nečujna pučina
Ni šuma, ni prizora, ni pričina.

Nigdje zvijezde da se među oblacima krije,
Nigdje svjetiljke da oda noćobdije.

Skitnici kakvom osluškivanje da padne na um,
Uhu mu se ni najtiši ne bi odazvao šum,

Doli nekog bića sićušnog i zbunjenog koračaji,
Tihi onako kao što privid maštom sanjara hodi.

U šumarku pokraj doma kraljeva, tamo kuda hoda visost
Krijući promalja se teperava svjetlost.

A tamo gore na zaravni jednoj ogrnuta u ogrtač crvenoplamen
Lisica zamišljena sjedi kao da je kamen.

Pohlepa je tjera da ono što vatri liči slijedi
Iščekujuć› hoće li ostati nešto što pojesti vrijedi.

Daljinu pogledima podmuklim strijelja
I očima koluta kao da zbunila se i smela.

I sve isteže vrat ne bi li čula odakle dolazi dah,
Od živoga i mrvoga na to je nagoni strah.

Kao da sve kosti memljive i gnjile,
Životinje koje bezbušno rastrgala je što su bile,

Kleti je hoće pa iz grobova se upinju da izađu.
I tako ona cijeloga života osluškuje plašeć› se da je ne pronađu

☆☆☆☆

Al› koraci na toj mirišljavoj zaravnici pripadaju ljudskom rodu,
To ljepotica jedna krade slobodu.

Kćerka je vladara koji silnički i okrutno vlada
A rob je prohtjeva i naslada;

Kojemu najmanji povod za dati i oteti treba,
I koji na rušenje i podizanje jednakim očima gleda.

Varalica je i golemi strah njime uvijek vlada,
Al› kad vjerne sluge pogubiti naumi strah ga napušta tada.

Postelju svoju ona je premjestila,
Očima nadzornika i koritelja ona se sakrila.

Sve učinila je da bi vojnika jednoga srela,
Naočita, ugledna, velikodušna i smjela.

Zapovjednik je noćne straže što čuva odaje vladara
I pratilac odabrani koji se o njemu stara.

Jednog dana dok povorka svečana prolazila je gradom
Uz oca njena, vladara, hodio je, a ona ga je gledala kradom.

Ljepota njegova pretvarala se u blještavi sjaj
I očima nije davala da vide gdje je veličanstvo kralj.

Tad pogodi je strijela ljubavi i poteče žudnja
Kamo sreće da krv je potekla, bol bi bila manja.

Noći je poslije bdijući brodila,
Zaljubljenost ju je bolu i patnji vodila.

Počinka nije bilo jer groznica nije prestajala da je mori
Mislila je da bolest je neka, a nije znala da to ljubav u njoj gori.

☆☆☆☆

Pa je dojilju svoju milu za lijek upitala,
Starost što je crnu boju kose njene sažegla.

Godine su u njenom srcu toplinu nastanile
I misli joj svjetlom mudrosti obasjale.

Slika je tome u njenom pogledu bistrom i licu punom bora
A vidjet› se dâ onima što imaju razbora.

«Kćeri, zdravo ti je tijelo,
U uzburkanom srcu bolest je zacijelo.»

«A o pogledu reci mi sada
Može li on čovjeka dovesti do jada?»

«Tako biva kad ljubav počinje,
Poslije opčinjeni pod tovarom njenim podlegne.»

«Šta misliš, šta mi je činiti?»
«Mislim da ti je nabolje zaboraviti.»

«Krenem li da zaboravim srce mi krvari,
A kad mi za rukom zaboraviti pođe u snu on mi se javi.»

«O tuge velike, vladareva kćeri,
Desit će se što Gospodar propisao je tebi.»

«Pokoriš li se i pustiš li ljubavi da tobom vlada,
Poput prijestupnika, kćeri, postat ćeš tada.»

«Zar ja?» «Ćud tvoja postat će plahovita,
Snaga tvoja bit će djetinja, a neznanje tvoj starješina.»

«Tako žive oni kojima život je tegoba
I tamnica i muka do groba.»

«Nego, uzmi da ti druga vjerna bude kakva knjiga.»
«Hoće li ona ugasiti žeđu moju?» «Neka te ne mori briga.»

I sutra donese dojilja njena knjigu jednu,
Baš tu odabrala je kao posebno vrijednu.

U knjizi toj bijaše pitanja čudnih i posve neobičnih,
Te rasprava i pjesama divnih.

Princezu zadivi jedna pjesma žalobna,
Reklo bi se da je ispisana suzama.

Bijaše jedan vojskovođa glasoviti - pjesma je govorila –
U kojega se neka ljepotica bogata ludo zaljubila.

Jedne noći na vjernost su se zakleli:
U dobru i zlu bit će zajedno dok budu živjeli.

Ljubav njihova golema završila je kao huda sudbina
Nepravda život im je uzela, al› sreća njihova je ostala.

☆☆☆☆

Priča ova tamu zamijeni svjetlom u njenim mislima,
I otjera sumnju što naum njen je morila.

Dojilju svoju ona je zaklela i darovima je obasula
Da ostane tajna skrivena ono što ona je naumila

A onda joj šapatom kojim se šapuće tajna najskrivenija
Kaza da za nešto golemo pomoć joj treba najiskrenija.

«A šta li je to moja gospodarice?»
Lice njeno postade postiđeno sunce.

«Žudim ga vidjeti kad noć svoje koprene spusti,
I ne marim da li ću na sastanku tome i smrt svoju sresti.»

«O kome to zboriš»? «O onome što na čelu hodi,
Najljepšem među vladarevim čuvarima, o onome što ih vodi.»

«O mladiću što ni jedan mu ravan nije,
Onome što nad snom oca moga bdije.»

«Ah, kad bi neko da nasamo se sretnemo pomogao,
Ili kad bi poziv moj prenio i on se odazvao!»

«Sročit ću jedno pismo za njega.»
Dojilja će na to: «Neka znadeš da iz toga svašta vreba!»

«U ruke ćeš mu povodac kojim će voditi te dati,
«Za ponos porodice i čednost tvoju neće se znati.»

«Zar čestito čeljade da neznancu pismo piše? Od toga što dalje!
Pismo krivo zbori i vara onoga ko ga šalje.»

«Pravo je to što veliš, samo ti nisi očima mojim gledala
Voljenog moga, jer već bi mi oprostila.»

«Da su tvoje oči počastili plamsaji ljepote njegove zamamne,
Vidjela bi sliku ljudske ljepote iskonske.»

«I vidjela bi stvoriteljskog djela najdivniji sliku,
Zar dvoličnjak nedostojni stvoren bi bio u takvome liku?»

«Sve dajem da od njega plemenitijega nema. To nikada ne može biti.
Zar svjetlost može čistoti nauditi?»

☆☆☆☆

Kada je kazala ono što kazati je htjela, oči je sklopila
I nespokoj svoj tišinom gasila.

Ostala je tako koji tren mislima predata,
A onda se s mukom nekom posve drukčija uspravila.

I zacvililа dojilji svojoj glasom malaksalim, sva jadna i sirota,
Gledajući pogledom odsutnim u kome više nije bilo života.

Da je čvrstina nauma njena pred klonulošću uzmakla,
Zglobove njene obamrlost bi razdvojila.

Ono što očaj pisao je u njenim grudima
Čitati se dalo u njenim očima.

«Odredila sam da vidjeti ga hoću,
Pismo mu ovo smjesta odnesi, i ne produžuj moju samoću!»

«Kako god da se desi, smrt je opet tamo kamo čovjek hodi.
Da mi je uživati u pogledu jednom, pa nek mi se poslije i nesreća zgodi.»

I dvoje zaljubljenih dogovoriše da susret njihov se zgodi
Na mjestu sigurnu kamo put nikoga ne vodi.

Kad bujica noćna sakri pute danu,
Promoli se princeza ogrnuta u tamu.

Dok se iskradala u odjeći boje mraka
Pomislio bi da je izgubljeno parče tamnog oblaka.

Put izgubi, pa se spotakne,
Srce krila dobilo, iz grudi hoće da pobjegne.

I čim bi negdje svjetlo kakvo spazila
Prilika njena poput sjene u tami se gasila.

Ali strah taj ne bijaše samo strah,
U njemu je treptao dosanjanog časa slatki dah.

Nadanja i želje svijetlile su pred njom,
A s njima i sreća je sijala u svjetlu tom.

Kada je došla na mjesto dogovoreno ništa nije mogla razaznati,
Pogled i razum njen put su izgubili.

Čula je korake kako prilaze, i svjetlost je obasja.
Utom tama zavlada i ona postade očarana.

Pojava voljenog kad ju je svjetlost obasjala,
Kao statua njoj se učinila.

Srce njeno drhtaji počeše da dijele:
Strahu da se preda ili da osvoje ga želje.

U blještavilu svjetla toga kao da sablja je bila,
Što u zrake se svjetla pretvorila.

Čim je svjetlom time obasjana zemlji je klonula i snu se zavijeka predala,
Želja se njena ispunila i sretna je smrt zagrlila.

Kada je pogledala žudnja joj je vrata otvorila,
Što u perivoje vječnosti vode i ona je tamo kročila.

☆☆☆☆

Oči jedne što noći te bdješe,
Na uzvišici u vrtu šta se zbilo vidješe.

I vladar znak dade da dovedu mu čuvara sama
Iz mraka gdje krila ga tama.

Kad ga dovedoše bijaše blijed i slomljen,
Pogleda odsutna, ali ne i preplašen.

Vladar je zurio u njega kao što zvijezda sija
Dok se iz daljine kroz tamu probija.

Na licu mu bijaše prijekora smješak,
Kao kad se kroz prašinu iskrada ćilibara bljesak.

«Šta učini najvjernija uzdanico,
Uzoru junaka, vladareva desnico!?»

«Smrt je bila brža i njoj je djevojka dopala,
A tebi je prilika njena, sjena što bježi, ostala.»

«Vjerovah da ti si osoba što drži do visokih vrijednosti,
I kojoj na prvom mjestu je čuvati čistotu časti.»

«Nagrada za odanost tvoju bratsku počast ova neka ti bude,
Sjedi, razgovaraj sa mnom i oslavljavaj me kao i druge ljude.»

Al› mladić je nepomično stajao
Za ono što čuo je nije hajao.

Kao da je iz stijene tvrde
Isklesan, spomenikom neprolazne sjete da bude.

☆☆☆☆

Vladar dvorca pokaza prema vratima,
Promoli se sluga jedan spreman da posluša.

U ruci je nosio smrt u krasnu findžanu,
A miris je govorio kahvu da nosi probranu.

Lice mračno da mračnije ne može biti,
Findžan bijeli i dim što mami kahvu piti.

Vojnik se osvrnu kad miris taj osjeti,
I slugu vidje kako kahvu donosi.

Uze findžan pa se zamisli,
Vladarevih riječi cilju se dosjeti.

Prohtje mu se da sjedne kao što kraljevi sjede,
A ne kao rob prestrašeni što u smrt ga vode.

Srkao je kahvu polahko poput kakva vinopije
Koji ne žuri da užitak popije.

A kad u njemu zgusnu se muka
I utrobu njegovu bol poče da trga,

Pade na tle i u klupko se dade,
U groznici ruke lomiti stade.

Vladar dade znak, a iza zastora poteče melodija,
Ruka neka hodila je po strunama,

Miješala je tugu i radost prebirući po njima
Onako kao neko kad otrov spravlja u čašama.

✷✷✷✷

2 - KAD MLADOST PROĐE

Sve što je od mladosti ostalo
U dolini gdje tužno je srce kucalo

Jeste cvijet blijedi jedan
Usamljen i odveć žedan života.

Vrijeme ga je udaljilo od izvora
I starost ga je dobrano sustigla.

Premda su mu je svaka latica uvehla,
U dubini njegovoj tinjalo je još sjaja.

To je moja ruža posljednja,
Uspomena iz ljubavi vrtova.

I dok polahko umiranju se predaje,
Vidim kako sa njom trag života nestaje.

I veče poče da pada,
Očaj mi je govorio da ruža će umrijeti sada.

Ipak, svi moji strahovi
Stopili su se u jednoj poruci:

Djevojko, što cvijet si živim činila
hranila se iz njegovih oblaka

Oživila bi ga jedna kaplja glasa tvojega
A i sama ti u radosti bi procvala.

✷✷✷✷

3 - PJESNIK I PTICA

Ptico, što skladaš melodije
Bez redaka i rime.

Kada bih i ja mogao stihove kako poželim skladati,
Pa da budu poput poja tvoga punog ljepote i nježnosti.

Tvoja je pjesma nesputana,
To je tvoja želja ispjevana.

A naši stihovi pritisnuti oblicima i značenjima,
Ne daju nam kazati šta duša je naša htjela.

Prijateljice, raširi svoja krila
I nebom zajezdi da bi sretna bila.

A kako bih i ja volio da svjetlost nektarom me svojim poji
I beskraj nebeski preda mnom kao polje da stoji.

Spokojno jezdi ka istoku i zapadu i nek ne sputava te želja,
Ne daj da vrijeme i mjesto ti kažu: Ovdje si stati htjela.

Ne daj se se zanosu ikakvom koji ima kraja,
Predaj se zanosu lebdenja između nebesa i raja.

☆☆☆☆

Daj da i ja poletim na krilima tvojima, krilima moje sestre i moga brata,
I da odletim tamo gdje lete sveg› stvorenoga jata.

Tamo gdje se isprike i neposlušnosti ne doživljavaju kao kazne
I gdje ne postoje prijetvornosti podle ni svađe razne.

Kako je lijepo gledati ovaj svijet iz daljine!
Kako je zemlja krasna bez pakosti ljudske i taštine!

Uspio je onaj ko plavetnim visinama vine se,
A i kada se spušta i tada uzdiže se

Zadivljen sam ovim brdima
Što pretvaraju se u nizije i polja

Sve dok ne postanu kolopleti
Razigrane sjene što za tamnim i svijetlim leti.

Čudim se ovim zgradama
Koje kao da kuće nisu bile nikada.

I time kako su vrtovi zeleni
Postali ugar mrkli napušteni.

Kako divno svjetlost treperi u mojim očima.
Kako mi je u samoći ovoj duša spokojna.

Bog me izliječi od smetenosti i ludila:
Odvojenost od svijeta nesreća je najveća.

****

4 - VEČE

Bolest me snađe, mislio sam da bi u njoj bio
Lijek za žudnju, ali bol u grudima se udvostručio.

O, dvije slabosti moje! Svaka me savlada,
A goreg mučitelja od slabosti nema kad zavlada.

Žarka ljubav, strast, srce mi rastakala,
A košulju spavaću bolest potrgala.

Duša među njima poput vjetra stenje,
Na uzdahu svakom teško je kamenje.

Svjetlost mog razuma kô svjetiljku pomračuje
Moja tuga, a presahla krv ga iznuruje.

☆☆☆☆

Sve što si mi ostavila, željo moja, to je ovo:
Grudi moje, dah posljednji i razuma slovo.

Dao bih ti, da si samo prema meni ti bila pravedna,
Dva života - tuge moje, plača moga koja nisu vrijedna:

Život mladića kratkotrajni i život besmrtnika
Sa značenjem jasnim, samo da nije tvoga lika.

Odlazim, a da poput neznalica nisam uživao,
Niti kao razborit čovjek jamstvo trajanju dao.

☆☆☆☆

O, zvijezdo, onaj ko se kreće prema sjaju tvom,
Zablude i licemjerja vođen je svjetlom.

O, izvoru, čiju nečistu vodu ruže piju
Žedne dok od žeđi svehle zemlji se ne sviju.

O, cvijete, što ljepote svoje promatrače oživljavaš,
A onima što ne vidjevši mirišu te, život oduzimaš.

Prekorijevaš me, iako ja i nemam krivice:
Da l› se sreća može naći u ljubavi ljepotice?

Što je svijetu propisano, osim tebe, sve je patnja samo
A ljubav je patnja koju uvijek rado prihvatamo.

Divne li varke kada sa mojom propasti
Najsjajnijeg lica tog druguju svjetlosti!

Divan li je lijek kad zahvatim gutljaj
Lažni iz te vode čiji prividan je sjaj.

Divna li života ako provedem ga
Uz miomiris tog vrta bujnoga!

☆☆☆☆

Nastanih se u tuđini, pravdajuć› se samo
Željom, kako rekoše mi, lijek naći tamo.

Ako će njen dobri zrak moje tijelo izliječiti,
Hoće li taj dobri zrak moje vatre ugasiti?

Ako dušu sačuvat će to lijepo prebivalište,
Da li je tuđina ono što mi duša zbilja ište?

Zalud kružim zemljom, prognan, obolio,
Za bolest lijek da nađem, samo to sam htio.

Usamljen u žarkoj ljubavi, usamljen
U sjeti, u patnji usamljen.

Zbog nemirnih misli ja zazivam more,
Lude vjetrove mi šalje kao odgovore.

Na stijenama nijemim prebivam, kamo sreće lude
Da mi srce poput ove nijeme stijene bude.

Udara je jedan val poput vala mržnje moje
I drobi je kao bolest u grudima mojim što je.

More stiješnjeno treperi od tuge,
Kao grudi moje u večeri duge.

Svijet je tama prekrila. Kao da se digla
Do očiju mojih, iz utrobe stigla.

Horizont je oblačan i mutan, pa on ode
Kapke svoje zatvoriti pred vrtlogom prašine i vode.

Kakvog li zalaska! Njemu važan nije njime
Opčinjeni, niti onaj što se nadahnjuje time.

Zar to nije dan na svom izdisaju

I sunce što padne na pogrebu sjaju?

Zar se time izvjesnost svaka ne potire,

Međ› opnama noći sumnja tim izvire?

Zar se time ne poništi sâmo postojanje,

Zar to nije tragova svih stvari brisanje?

Sve dok svjetlost dana sve ne obnovi,

I povratak sunca sve ne oživi.

☆☆☆☆

Sjetih te se dok je svjetlo danje na odlasku bilo,

A međ› strahom i međ nadom srce boravilo.

Misli se podastiru pravo ispred mene,

Pred oči mi, kô krvavi oblaci, ranjene.

Suze iz očiju teku, svjetlucaju

Bljeskom zraka se ukažu, pa onda nestaju.

U sumraku teče čisto zlato sunca,

Nad dolinom, povrh crnoga vrhunca;

Između oblaka prođe sunce, panu,

Poput suze crvene iz visine kanu,

Kao da se posljednja suza postojanja,

Pomiješala s mojom suzom žalovanja.

Kao da sam drug prolazan bio tom danu što teče,

Te vidjeh u ogledalu kakvo mi je veče.

✷✷✷✷

5 - ZALAZAK SUNCA U EGIPATSKOM SELU

Žurno polja prevalismo dugom
Kao konop neprekidnom prugom.

Prolazeći kraj zanosnih livada,
Prekrivenih plaštom od smaragda.

Prostrtih posvuda, dokle oko seže,
Sa stablima svojim od svjetlosti bježe.

Rijeke pod svjetlošću sunca zapadnoga,
Teku sporo, poput meda zgusnutoga.

Sunce na zalasku svome je bilo.
Pod njim vidjesmo: čudo se zbilo!

Od oblaka nam se učini, na obzor je pao
Brijeg nepomično i na nas gledao,

Tijela mračnog, vrha zlatnog na obzorju,
I vatrenim zavojima dolje u podnožju.

Kao da su zrake sunca na zalasku dana,
Okna zlatonosnoga nekoga majdana.

Jedan jelen odnekud pred oči nam bahnu,
S rogom koji s paroščima podsjeća na granu.

Okrenu se, zureć› u nas safirnim očima,
Dok mu se krv sljevaše po repu i sapima.

Koliko samo sela, koliko vrtova!
Koliko kupola, koliko zamkova!

Slike što ih smišlja znalac s puno dara;
I od najljubljenije tajne on ih stvara.

Forme oprobava, stalno nove uzima,
A da ga umor nikad ne obuzima.

✷✷✷✷

6 - RAT

Rat. Nakon njega, opet rat.
Patnje svijeta traju, ne prestaju.

Bliže neg› što strahujemo udarci
Klete sudbe se vraćaju.

Da mi je znati, Gospodaru,
Čemu ljudi ovi sutra da se nadaju.

Sjena pada od zabluda, al› nikako
Arapi i ini da je ugledaju.

Jednaki će biti i Istok i Zapad,
Il› pod jarmom ostat oba da grcaju.

✷✷✷✷

7 - RUŽA UMRIJE

Bašča suze proli silne kada iznenada
Svehnu ruža tek propupalih lati.

Zbog mladića u zajam uze zelen-ruho,
Nago tijelo pokri, a potom ga vrati.

Zemlji, što je stavi međ› čokote svoje
Bi teško smrt ruže da prihvati.

Kraj mezara, što ga od svojih njedara
Zemlja sazda, i raj ostade klečati.

Bosiljak od tuge duge svehnu, a i
Zambak ode snom smrtnim spavati.

☆☆☆☆

U baščama rajskim nagrada je čekaše.
I cvijeće jeste, a ona nije htjela slagati.

Svijet što prema njoj griješio je, obmanjivao je,
I prije – zar će sad hajati?

O, leptiri zbunjeni, vi ćete se barem
Nad grobom tim njenim uvijek naginjati.

Lijepe li su tvoje te bijele boje, jasne,
Kô da sâmoj tuzi dade ih otkati.

Nisu boli samo jedno oko orosile,
Pod pokrovom suza mnogō poče sjati.

Lijepa li su bila zamišljena krila,
Pod bremenom staše Boga zazivati;

Što kô svjetlost iza krijesnica titravih,
Kad brzo iščeznu, ostane treptati.

Ako ne požure, sjene i nemaju.
Uspore li malo – slabu će bacati.

Ne lepršaju li, sumnja će pogledom
Jato malih duša oštro presjecati.

Bliže se s krikom duše, no i jecaj da priguše,
Sve do uha srca on će dopirati.

☆☆☆☆

Šta to u lutanju svome tražite,
Vi, ptice, šta želite znati?

Nade mladosti želimo, rekoše, imasmo
Ljubljenu ovdje što živje i pati.

Ruži toj bašča pokorna bijaše
Jer pravedno ona znala je vladati.

No, ubrzo s trona pade,
Pa iz našeg vida poče nestajati.

Vidjet ćeš nas: vječno tragat ćemo za njom,
Na njenom se mjestu uvijek susretati.

✷✷✷✷

8 - TI

Željo srca i svjetlosti oka, otkad jesam i ti si u meni – od tog trena,

Nisam želio da znaju
Ljudi što ja čuvah, šta si ti činila...

Zašto li sam strahovao da te ne otkriju, kada dobrom ti samo si stvorena

Moja Lejla, Hind,
Moja Suada, na njih si mislila.

Značenje je uvijek: „Ti si“, a brojna imena.

✷✷✷✷

9 - DVA GOLUBA

O, vi što ste ljubav moju rasipali,
Srce natrag da ste meni dali!

Vratite mi radost što minu kô sat,
Ili kao tren. Ode u nevrat.

Žalopojke svoje Bogu upućujem,
Jer vas nema, ni sna nema - ja bolujem.

[....]

Zbog noći koju zbog vas sam probdio
I zbog sna koji sveg me iznurio.

Na ognju minuta srce mi izgara,
Kao drvo gori sred njihovog žara.

Na žarkoj ljubavi postelju prostirem,
U bolesti svojoj ja ću da počinem.

Gugutanjem svojim me je ushitila
Golubica što je tuda proletila.

Za prijatelja svoga ona je strahovala -
Koji nije došao kad ga je čekala.

Poput nesretnice ječala, cvilila,
Kao da je djecu svoju izgubila.

Noć mračna i gusta posvuda se vukla,
Kao da je sama korotu obukla.

I usplahirena, sa mjesta na mjesto,
Prhtala je kroz noć, istim putem često.

Među dvije grane, po drveta stazi
Ona nevidljivoj, kruži, obilazi.

Ostala je žedna od takvoga puta,
I zbunjena, sama, i sva zabrinuta,

I sve dok nije ona posrnula,
I od duga skakutanja samo klonula.

Oslabila tako i onemoćala,
U njoj snaga da zapjeva nije ostala.

I bila je smrti žedna,
A tugom i rastankom napojena.

A hitao tad je prema njoj
Prijatelj njen što ne zna za spokoj.

Na svako je mjesto stao
I za njom je cvrkutao.

A kada u njenoj blizini on doziva,
Ona se ponada, al› nada je varljiva.
[....]

Da poleti k njemu, ona krila diže
Ali udarac sudbine u to je sustiže.

Oprosti se od njega gugutom,
Gugut prođe kô nož mu utrobom.

I to njeno tužno gugutanje
Bi zadnje što ču se kroz granje.

☆☆☆☆

O, vi što u daljini nestajete,
I postajete crne siluete,

Vi, što ste svoje misli iznurili,
U zavičaj svoj da bi dojurili,

Vi, što se sve uzdahe moje potrošili,
Suze moje i tintu prolili:

Ka čemu da pođem sad sjetan
U tuđini i samotan?

U životu još jedno bih htio,
Da vas vidim, samo bih želio.

A ta želja, nek› ne bude sudbina,
Rastanak da postane, pred smrt popudbina.

✷✷✷✷

10 - ČEŽNJA ZA LIBANOM

Libanu, tvoje nebo još uvijek je istok gdje
Roji se zvijezda za zvijezdom.

Domovino starome cedru i brlogu
Lavu svakom ponosnom, gordom.

Pozdravlja te s čežnjom prognanik,
A drage volje ostavi dom.

Godine minuše, kraj vode bijaše, al› put ne potraži,
Ni žeđ za tvojom oazom ne ugasi tom vodom.

Nema ništa gorče nego kad zatoče
Sviklog na dobrotu, a nije sa rodom.

Žeravica čežnje, o, ti, zavičaju, u glavi je mojoj:
Zgasnuti ne može, pravi gôd za gôdom.

O, kako te često vidim u snu i na javi,
Tvoji vrhovi blistaju pod nebeskim svodom.

Sve što je od tebe, u njem moje oči vide samo čari
Vrtove ljepote i ljepotu u stijenju tvrdom.

U svakom zavoju i svakom tjesnacu,
Tragom tvojim duša ide, kolebljivim hodom.

✷✷✷✷

11 - HIND

O, Hindo! Otac tvoj pogriješio nije
Kada ime Hind nadjenuo ti je.

Dao ti je ime koje vrijeme pregazilo
Samo što nije, al› se obnovilo.

Arapske djevojke to ime nosile su
Od davnina, a plemenita roda bile su.

Šta je hind - bašča samo - al› je njeno
Tlo kolijevka za to biće uzvišeno,

Snoviđenja vječno obitavalište,
I svjetlosti stalno boravište.

U bašči su toj predivni gradovi
I sela, puni čuda, kao snovi.

Vječni je istok svim svojim suncima
Zavodljiv i čaroban; a i zapad ima:

Zvijezda njenih titraj, koji kô da želi
Da od nesanice bude život cijeli.

Zemlja njena bujnim baščama odiše,
Miomiris ima, mošusom miriše.

U njoj ima blagostanja rijeka,
Nabujalih od meda i mlijeka.

Duša šuma njenih iz daleka stiže,
Iz matice što se nad tajnom uzdiže.

Ljubi zabludu u sebi i obuzme
Strah je pravi put da uzme.

Duša se odmara u zraku njenome,
Pogriješi ko isposništvo sad vidje u tome.

U njenim gradovima su željezo kovali
za mačeve, i ukrase za drške smišljali,

Tako da na oči liče koricama
I pogled njihov iskosa - oštricama.

Pjesništvu je ona domovina,
u njenom imenu tajna je umilna.

Ko Hind ime ima,
Najsjajnija pjesnička značenja sažima.

✷✷✷✷

12 - SVOJE BRIGE U ČAŠAMA UTOPITE!

Mislio sam da će daljina ljubav ublažiti malo,
Ali se ono što me snašlo samo uvećalo.

O, spokoju duše! Kog spokoj ostavi,
Kako dalje taj će da nastavi?

Od žudnje što me okovala, spas što je:
Ima li izlaza kad je sindžir sâmo srce moje?

Ako danas neću naredbe mu slušati,
Jamačno ću sutra zbog tog se kajati.

Krčmaru, nalij i dodaj svima
Rasplamsale čaše prijateljima.

Prijatelji, u zdravlje pijte, ne stojte,
Ne prestajte, gutljaje ne brojte!

Pijanstvo vaše i mene opija.
Od sveg što od mene osta, utroba mi najžednija.

Onome, u čijim je rukama život moj, sam obećao,
Da opijati se neću, a što rekoh ne bih porekao.

Al› opet čeznem da društvo vidim kako
Ga saljevaju, kad nagrnu žedni – baš tako.

Bezumlje obuzetih pohotom – rekoše -
Razbor je onome kog iste strasti obuzeše.

Razborito je to sada, al› besramno djelo
Onda kada ostane bez kože nam tijelo.

Prijatelji moji, sav je život sjetan
Zbog onog što mine i sav je nesretan.

Svoje poslove u vinu haj›te potopiti,
Od propasti ništa neće ih spasiti.

Divno li je kada brige lahke poput pera
Postanu i kad val u čaši nevolje otjera!

Čaša - uzburkanog mora radosti pučina
A brodovi tuge u njem› tonu kao trina.

Svoju muku riječima kojim da povjerim,
Noge dršću, kao kukavac treperim.

Ovo što me proželo objasnit› ne mogu,
Tražim objašnjenje, ukidam se s nogu.

Čeznem, a čežnja na posluh nikako da svikne,
Teško svakom srcu zbog zla koje iz nje nikne.

Ako srce moje kada zbog nje mržnju osjeti,
Oduprijet će se, jer život i jeste samo ono što može boljeti.

✷✷✷✷

13 - JEDNA VRSTA LJEPOTE

Ukaza se na putu pogleda oborena,
A pružila se po licu trepavica sjena.

Njenog pogleda zraka dolje zemlji tone,
Dok dozivaju ga visine izazovne.

Vitkoga je stasa. Stasitost nas ushitila,
A ljupkost i otmjenost sve nas omamila.

Čelo joj je se presijava zlata odrazima,
A lice joj blista glatkim obrazima.

Blještavilo zuba kô biserja sitnog
Preliva se čak i preko vrata skladnog.

To biserje izranja iz bjeline okeana,
Ukrašeno crvenilom mednih usana.

☆☆☆☆

Ta ljepota plijen je jednog mog pogleda,
Da zagrabim više sudbina mi ne dâ.

Iako mi u susret nije išla, ipak,
Ostadoh joj blizu, ne makoh ni korak.

Prema meni se osvrnu! To se čudo zbilo,
Sličnog u svijetu nigdje nije bilo!

Oko za zjenicu je pretijesno;
Iako je silnih moći, nije obijesno.

Nebo je obuhvatilo, morem ispunjeno
Talasima visokim, svjetlom preplavljeno.

Plavo i zeleno, ono je magija,
I za srce promatrača jedinstvena harmonija.

A kroz dvije boje: kol›ko samo bljesaka
Zavodljivih i koliko odbjeglih oblaka!

Ona je umjetnosti dragulj jedinstven,
Vidjesmo ga kao Stvoritelja uzvišenog znamen.

Tako bijasmo opčinjeni. A, koje srce nije osvojivo
Kad za novom ljepotom ono čezne živo?!

✷✷✷✷

14 - LJEPOTA DUŠE

Ne zavidi joj na grješnoj toj ljepoti njenoj,
Ni na mladosti u svom cvatu izgubljenoj.

Sažali se na nju, žao je i meni...
Nakon ovog stradanja, s ljubavlju spomeni.

Pazi da ti jednom oči ne odaju, pa postane vidno
Zaljubljenim sljedbenicima srce ti zavidno.

Procjenjivati biserje – to je besmisleno,
Kad sa mrljama je crnim, kad je okrnjeno.

Mana je u veličini nekog suparnika
Kada svog takmaca motri okom zavidnika.

Kada jedna djevojka prezir drugoj upućuje,
Da je od nje bolje, priznanje već tu je.

Cijela zemlja u naslijeđe sad tebi ostade,
Zavladaj imetkom što gospodar podaniku dade.

U grupama ti podigni zastavu što spaja
Vječnu tu ljepotu i zvijezdu sretnog sjaja.